

Cuprins

Sonata Kreutzer.....	5
Moartea lui Ivan Ilici.....	121

Kreytserova sonata i drugije rasskazy

© 2012, 2013 by Editura POLIROM,
pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: Joseph DeCamp (1858-1923), *Sonata Kreutzer*, 1912-1914

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1, sector 4,
040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

TOLSTOI, LEV NICOLAEVICH

Sonata Kreutzer; Moartea lui Ivan Ilîci / Lev Tolstoi; trad. din lb. rusă și note de Ana-Maria Brezuleanu și Magda Achim. - Iași: Polirom, 2013

ISBN print: 978-973-46-3431-6

ISBN ePub: 978-973-46-2868-1

ISBN PDF: 978-973-46-2869-8

I. Brezuleanu, Ana-Maria (trad.)

II. Achim, Magda (trad.)

821.161.1-32=135.1

Printed in ROMANIA

LEU
TOLSTOI

Sonata Kreutzer •
Moartea lui Ivan Ilici

Traducere din limba rusă și note
de Ana-Maria Brezuleanu și Magda Achim

POLIROM
2013

Din prima clipă în care privirea lui a întilnit-o pe cea a soției mele, am văzut că fiara care zăcea în fiecare dintre ei, în ciuda situației în sine și a convențiilor sociale, a întrebat: „E voie?” și a răspuns: „O, da, desigur”. Vedeam că nu se așteptase nicicum să întilnească în soția mea, o doamnă moscovită, o femeie atât de atrăgătoare, și era foarte fericit. Pentru că nu avea nici o îndoială că ea este de acord. Singura problemă era să nu-i încurce soțul nesuferit.

Dacă aș fi fost cu cugetul curat, n-aș fi înțeles toate astea, dar, ca majoritatea bărbaților, și eu gîndeam la fel despre femei pînă să mă însor și de aceea îi citeam în suflet ca într-o carte. Mă chinuia mai ales faptul că vedeam cît se poate de clar că față de mine nu nutrea decît un sentiment de iritare permanentă, întreruptă din cînd în cînd de senzualitatea obișnuită, în schimb, omul acesta, prin eleganța exterioară și noutatea pe care o aducea și, mai ales, prin remarcabilul său talent muzical, de netăgăduit, prin apropierea apărută în urma interpretării în doi, prin influența pe care muzica, în special vioara, o exercită asupra firilor sensibile, trebuia nu neapărat să se facă plăcut femeii, dar, fără îndoială și fără cea mai mică ezitare, trebuia s-o cucerească, s-o zdrobească, s-o sucească, s-o răsucescă ca pe o sfoară și să facă din ea tot ce își dorea. Nu puteam să nu văd asta și sufeream îngrozitor. Dar, în ciuda acestui fapt sau poate din această cauză, nu știu ce forță contrară voinței mele mă determina să fiu nu doar politicoș, ci și cordial cu el. Nu știu dacă o făceam pentru

soția mea sau pentru el, ca să arăt că nu mi-e frică, sau dacă o făceam pentru mine ca să mă amăgesc. Știu doar că de la începutul relației noastre n-am fost în stare să am o atitudine firească față de el. Trebuia să-l răsfăț ca să nu cedez dorinței de a-l omorî pe loc. La cină i-am oferit un vin scump, mi-am exprimat admirația pentru felul în care cîntă, i-am vorbit zîmbindu-i duios și l-am invitat duminica următoare să ia masa cu noi și să mai cînte cu soția mea. I-am spus că voi chema cîteva cunoștințe, iubitoare de muzică, să-l asculte. Așa s-a încheiat seara aceea.

Extrem de agitat, Pozdnîșev își schimbă poziția și scoase sunetul său special.

— E ciudat ce efect avea asupra mea prezența acestui om, continuă el, străduindu-se vizibil să-și păstreze calmul. Întorcîndu-mă acasă de la o expoziție, o zi sau două mai tîrziu, intru în vestibul și simt deodată cum ceva greu, ca o piatră, mă izbește în inimă, fără să-mi pot da seama despre ce e vorba. De fapt, trecînd prin vestibul, observasem ceva ce îmi amintea de el. Abia în birou am înțeles ce era și m-am întors în vestibul ca să mă asigur. Da, nu mă înșelasem: era mantaua lui. Știți, o manta la modă. (Deși nu eram conștient de asta, observam cu o atenție neobișnuită tot ce era legat de el.) Întreb și aflu că, într-adevăr, este aici. Mă îndrept spre salon, dar nu prin camera de oaspeți, ci prin cea de studiu. Liza, fiica mea, citește o carte, în timp ce doica stă la masă cu micuța și învîrtește nu știu ce capac în joacă. Ușa salonului este închisă, dar aud dinăuntru un *arpeggio* ritmic și glasurile lor:

al lui și al ei. Trag cu urechea, dar nu deslușesc nimic. Pesemne, sunetele pianului sînt menite să le acopere vocile și poate sărutările. Dumnezeu! Ce s-a stîrnit în mine! Numai cînd îmi amintesc ce fiară trăia în mine pe atunci, mă apucă groaza. Deodată inima mi s-a strîns, s-a oprit și apoi a început să bată ca un ciocan. Sentimentul cel mai puternic pe care-l încercam, ca de fiecare dată cînd eram furios, era mila față de mine însumi. „De față cu copiii, de față cu doica!”, mă gîndeam. Trebuie că arătăm îngrozitor, pentru că și Liza se uita la mine cu o privire ciudată. „Ce să fac? m-am întrebat. Să intru? Nu pot, Dumnezeu știe ce o să fac. Dar nici nu pot să plec. Doica se uită la mine de parcă ar înțelege situația în care mă aflu.” „Dar nici să nu intru nu se poate”, mi-am spus și am deschis repede ușa. El era așezat la pian și interpreta acel *arpeggio* cu degetele lui mari și albe, arcuite în sus. Ea stătea la coada pianului, aplecată peste niște partituri deschise. Ea m-a văzut sau m-a auzit prima și mi-a aruncat o privire. Nu știu dacă s-a speriat și s-a prefăcut că nu s-a speriat sau chiar nu s-a speriat, dar n-a tresărit, nu s-a mișcat, ci doar a roșit, și asta pe urmă.

— Cît mă bucur că ai venit. Nu ne-am hotărît ce să cîntăm duminică, spuse ea pe un ton pe care nu mi-ar fi vorbit dacă am fi fost singuri. Lucrul acesta și faptul că a rostit „noi”, referindu-se la ea și la el, m-au umplut de indignare. L-am salutat fără să scot un cuvînt.

El mi-a strîns mîna și, cu un zîmbet care mi s-a părut de-a dreptul ironic, a început să-mi explice că adusese partiturile ca să

repete pentru duminică, dar că nu cădeau de acord ce să interpreteze: ceva clasic, mai dificil, adică o sonată de Beethoven pentru vioară, sau niște bagatele? Totul era atît de firesc și de simplu, încît nu aveam de ce să mă leg și, cu toate acestea, eram convins că totul era o minciună, că se înțeleseseră cum să mă păcălească.

Una dintre cele mai chinuitoare situații pentru un om gelos (iar în societatea noastră toți sîntem geloși) o constituie convențiile sociale care permit cea mai mare și cea mai periculoasă apropiere între bărbat și femeie. N-ai fi decît de rîsul lumii dacă ai împiedica această apropiere la baluri, dacă i-ai împiedica pe doctori să se apropie de pacientele lor, pe cei care practică arta, pictura și, în primul rînd, muzica. Oamenii practică în doi cea mai nobilă dintre arte, muzica; iar pentru asta, e nevoie de o anumită apropiere care nu are în ea nimic condamnabil, și doar un soț prost și gelos e în stare să vadă în asta ceva neplăcut. Însă toată lumea știe că tocmai prin intermediul acestor ocupații, mai ales prin cel al muzicii, se săvîrșesc cele mai multe adultere din societatea noastră. Se pare că i-am tulburat cu neliniștea ce mi se citea pe față: multă vreme n-am fost în stare să spun nimic. Eram ca o sticlă cu gura în jos din care nu curge apa, pentru că este prea plină. Îmi venea să-l înjur, să-l dau afară, dar din nou simțeam că trebuie să fiu politicos și amabil cu el. Așa am și făcut. M-am prefăcut că aprob totul și, din nou, mînat de același sentiment straniu care mă făcea să mă comport cu el cu atît mai amabil cu cît mai chinuitoare era prezența lui

pentru mine, i-am spus că am încredere în gustul lui și o sfătuiesc și pe ea să facă la fel. El a mai stat doar cît a fost nevoie să îndulcească impresia neplăcută, provocată de intrarea mea intempestivă în cameră și de momentul de tăcere. A plecat, prefăcîndu-se că s-au decis asupra repertoriului de a doua zi. Eu însă eram perfect convins că, în comparație cu ceea ce îi preocupa, ceea ce urmau să cînte le era complet indiferent.

L-am condus pînă în vestibul excesiv de politicos (cum nu conduci un om venit să tulbure liniștea și să distrugă fericirea unei întregi familii!). I-am strîns mîna albă și moale cu deosebită amabilitate.

XXII

— Toată ziua n-am vorbit cu ea, n-am fost în stare. Apropierea îmi provoca o asemenea ură împotriva ei, încît mă temeam de reacțiile mele. La masă m-a întreat, de față cu copiii, cînd plec. Trebuia să plec săptămîna următoare la o adunare, la județ. I-am spus cînd. M-a întreat dacă n-am nevoie de ceva pentru drum. Nu i-am răspuns nimic și am stat la masă fără să scot un cuvînt și, tot fără o vorbă, m-am dus la mine în birou. În ultima vreme, ea nu mai venea la mine în birou, mai ales la ora aceea. M-am întins pe o canapea fierbînd de furie. Deodată, aud un pas cunoscut. Și îmi vine în cap ideea infamă, îngrozitoare, că, asemeni soției lui Urie¹,

1. Urie Hititul, soldat în armata regelui David, a fost ucis la ordinul lui David, care se îndrăgostise de nevasta acestuia, Batșeba.

vrea să-și ascundă păcatul deja săvârșit și de aceea vine la mine la o oră atât de nepotrivită. „Oare chiar vine la mine?“, mă gândeam eu, ascultându-i pașii care se apropiau. Dacă vine la mine, înseamnă că am dreptate. Simt cum în suflet îmi crește o ură de nedescris împotriva ei. Pașii se aud din ce în ce mai aproape. Oare va trece pe lângă și se va duce în salon? Nu, ușa scîrție și în prag apare silueta ei înaltă, frumoasă, iar pe față și în ochii ei se pot citi o sfială și un aer lingușitor pe care încearcă să le ascundă, dar pe care eu le văd și le știu înțelesul. Era cît pe ce să mă sufoc, atât de mult îmi ținușem respirația, și, cu privirea atîntită asupra ei, am scos tabachera și mi-am aprins o țigară.

— Ei, ce înseamnă asta? Vine omul să mai stea cu tine și tu îți aprinzi țigara.

Și se așează alături pe divan, sprijinindu-se de mine.

M-am dat la o parte ca să nu ne atingem.

— Văd că ești nemulțumit că vreau să cînt duminică, spuse ea.

— Nu sînt deloc nemulțumit, am răspuns.

— Crezi că nu văd?

— Atunci te felicit că vezi. Eu nu văd decît că te porți ca o cocotă...

— Bine, dacă vrei să mă insulti ca un birjar, eu plec.

— Pleacă, dar să știi că dacă pentru tine nu contează onoarea familiei, pentru mine ea contează, nu tu, lua-te-ar naiba!

— Dar ce te-a apucat? Ce?

— Cară-te, pentru numele lui Dumnezeu, cară-te!